

Demeter Lajos

KATONA LETTEM NEM BÁNOM...

BENEDEK SÁNDOR LEVELEI SZÜLEIHEZ, 1848/49-BŐL

A család, melyből származott

Kisbaconi Benedek Sándor, a levelek írója papi családból származott. Fel- és lemenői megszakítás nélkül, 1758-tól 1889-ig Olasztelek lelképásztoraik voltak.

A kisbaconi Benedek család olaszteleki ága Benedek Mihály fiától, a teológiát végzett Sándortól számítható. Feltehetően ő az az Alexander Benedek, aki 1746-ban subscribált a nagyenyedi kollégiumba.¹ Pálmay József szerint 1758–1788-ben volt Olaszteleken lelkész.² A szószéken fülei Csog Györgyöt követte.³ Nejétől, Borbáth Teréztől két fia (a lányokat Pálmay nem tüntette fel), Antal és József született.⁴ A nagyobbik fiú, Antonius Benedek ex Olasztelek néven 1788. szeptember 22-én subscribált ugyanabba a kollégiumba, melyben apja is végzett.⁵ 1790-től vette át az olaszteleki parókiát.⁶ Habár kilenc éven át betegeskedett, élete végéig, 1827 nyaráig szolgált Olaszteleken. Feleségétől, kercesdi Demeter Máriától (1777–1863)⁷ tudomásunk szerint két fia és egy lánya született. Sándor fiatalon, 1816. július 16-án halt meg.⁸ Lánya, Juliánna (1810–1890)⁹ nagybaconi Bardocz Dániel (1800–1872)¹⁰ nagyszabeni református rektorhoz ment férjhez.¹¹ A nagyobbik fiú, József, apja és nagyapja nyomdokain papi pályára lépett. Feltehetően ő az a Josephus Benedek ex K[kis] Batzon, aki 1813-ban egyszerre iratkozott be a nagyenyedi kollégiumba azzal a nagybaconi születésű Benedek Áronnal,¹² aki később Nagyborosnyó neves papja lett.¹³

Benedek József apja halálakor már a negyedik éve pap volt.¹⁴ Az anyakönyvi bejegyzések szerint 1826

nyarától kezdett Olasztelekre beszoigálni. Mikor apja, élete 65. és papi hivatása 39. évében, 1827. december 16-án elhunyt, sajátkezűleg írta be az anyakönyvbe, hogy *az eddig protokolláltakban, ami az én írásomat illeti, részszerént idvezült édesatyám helyet[t] vittem, részszerént autentice jobbitottam, elfelejthetetlen emlékezetű jó atyámnak pedig halála után fojtattam(!) a protokoll[atiot]...*¹⁵ Nem sokra rá, hogy parókiát kapott – elnyerve apja után az olaszteleki szószéket – 1828. február 20-án megnősült. Feleségül Nagybacon néhai lelkészének, zabolai Tankó Kovács Andrásnak a lányát, Kovács Juliannát vette el.¹⁶

A család, amelyben élt

Benedek József tiszteletesnek (1855-től erdővidéki esperes lett)¹⁷ és nejének, Kovács Juliannának összesen tizenkét gyermeke született, öt lány és hét fiú. A lányok közül az 1848. december 9-én született Terézia második éves korában, 1850. augusztus 18-án elhunyt.¹⁸ Juliánna (ker. 1835. szeptember 6.) köpecsi Sebestyén Károlyhoz ment férjhez.¹⁹ Ágnes, aki 1837. november 26-án született, 1858 május 31-én a bágyi református lelkészhez, Veress Ferenchez ment férjhez.²⁰ Zsuzsánna 1842. március 19-én született. Egerpataki Kiss Károlyhoz (megh. 1899-ben, élete 75., házassága 46., papsága 48. évében), Agyagfalva református lelkészéhez ment férjhez.²¹ Mária, a legkisebb lány (sz. 1846. szeptember 26.) hajadon maradt, 1899-ben még élt.²²

A fiúgyermekek közül Farkas (ker. 1828. október 12.), aki egyben az elsőszülött volt, negyedik

¹ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 158.

² PÁLMAY József 1999, 29.

³ BENKŐ József 2004, 148.

⁴ PÁLMAY József 1900, 29. Az anyakönyvi adatok azt feltételezik, hogy József is pap lett, ugyanis *özü. Benedek Jósefné, tiszteletes Jancsó Mária* Olaszteleken hunyt el, 1828. szeptember 6-án. (SÁL, Fond 105, nr. 599, fol. 45^v.)

⁵ JAKÓ Zsigmond, JUHÁSZ István 1979, 190.

⁶ PÁLMAY József 1999, 31.

⁷ SÁL, Fond 105, nr. 600, fol. 99^v–100^r.

⁸ Uo., nr. 599, fol. 40^r.

⁹ SZNMK, Gyj. tgy.

¹⁰ Uo.

¹¹ SÁL, Fond 105, nr. 599, fol. 66^r.

¹² JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 215.

¹³ SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 77.

¹⁴ Gyászjelentője adatai alapján. (SZNMK, Gyj. tgy.)

¹⁵ SÁL, Fond 105, nr. 599, 88.

¹⁶ Uo., fol. 9^r.

¹⁷ SZNMK, Gyj. tgy.

¹⁸ SÁL, Fond 8, nr. 600, p. 87, fol. 91.

¹⁹ Uo., nr. 599, fol. 32^v [1899-ben még éltek. (SZNMK, Gyj. tgy.)].

²⁰ Uo., nr. 599, fol. 36^v, nr. 600, fol. 31^r [1899-ben még éltek. (SZNMK, Gyj. tgy.)].

²¹ Uo., nr. 599, fol. 60^r; SZNMK, Gyj. tgy.

²² Uo., nr. 600, fol. 42^r; SZNMK, Gyj. tgy.

éves korában, 1832. május 3-án meghalt.²³ Ugyancsak kisgyermekként, három éves korában hunyt el a gyermekek sorában a nyolcadik, a fiúk között az ötödik, I. György (1844. május 3. – 1847. március 3.) is.²⁴ A másik öt fiútestvér megérte a felnőttkort. II. György (sz. 1851. július 26.) erdész²⁵, Antal (sz. 1854. június 2.)²⁶ jegyző lett. A 19. század végén Homoródszentmártonon élt.²⁷ József (sz. 1840. március 25.)²⁸, a fiúk sorában a negyedik, teológiát végzett. 1864. január 14-én elvette Bíró András lányát, a parajdi születésű, középpajtai lakos Bíró Juliánát (1851 – 1889. március 20.)²⁹, kitől öt gyermeke született.³⁰ Mint a negyedik Benedek-leszármazott, apja halála után az olaszteleki eklézsia irányítását vette át. Haláláig (1889. május 3.) egyházközsége lelkésze maradt.³¹

Ignác (ker. 1833. február 17.)³², az életben maradt gyermekek sorában a második, előbb Székelyudvarhelyen, majd Nagyenyeden tanult. 1848-ban az alsóbb osztályokban VII. osztályos tanuló volt.³³ Teológiát végzett. Felesége, dálnoki Péter Amália ugyancsak papi családból származott. Apja Péter Antal étfalvi lelkész, testvérei közül Vilmos iskolaigazgató, Ferenc tanár, Gergely, Albert és Antal lelkész, Károly orbaiszéki esperes³⁴ – a legutóbbi fiai közül Mózes a Székely Mikó Kollégium igazgatója, a székely Nemzeti Múzeum igazgató-öre volt.³⁵ Benedek Ignác a bitai parókiáról vonult nyugalomba. Itt is halt meg, 1910. december 6-án, 78. éves korában.³⁶

A levelek írója

Benedek Sándor, a levelek írója, a család életben maradt gyermekei közül a legnagyobb, 1830-ban született. Keresztvíz alá 1830. december 12-én tartották.³⁷ Tanulni feltehetően szülőhelyén, Olaszteleken kezdett, de 1839-ben már a székelyudvarhelyi kollégium diákja. Benedek Ignác, akinek a gondviselésére bízták, március 4-én azt írta haza, hogy *Sándor a közmegvizsgálás idején jól viselte magát*, március 7-én pedig arról tudósítja az apát, hogy továbbra is jól ta-

nul, és a *vizsgahelyen is jól viselte magát*.³⁸ A következő évben *conjugista* volt. Benedek Ignác arról értesítette Sándor apját, hogy *nagyon dícséretesen, s a professor urak meglelégedések szerént adta meg vizsgálatát*.³⁹

1842-ben öccsével, Ignáccal együtt a nagyenyedi kollégiumban tanult. 1845-ig házitanítójuk Sigmond Ferenc, rendszeresen tudósította apjukat az előhaladásukról. Miután tanítójuk 1845. február 24-én Fogarasra távozott segédpapnak, a két testvér Molnár György keze alá került.⁴⁰ Sándor 1843-ban Tóth Farkas tanító németül tanuló ötödik osztályának volt a diákja.⁴¹ A már említett Sigmond Ferenc 1846. január 3-án Fogarason kelt levelében arról értesítette Sándor apját, hogy fia a „*költői osztályba is dícsőségesen kivívva a másodikát*”.⁴²

1848-ban, a forradalom és szabadságharc kitörésének évében a Bethlen Kollégium felsőbb tudományokat hallgató bölcséleti osztályának volt a tanulója.⁴³ Ő is, mint sokan mások a kollégiumból, mondhatni az iskola padjai közül siettek karddal vagy puskával a kézben a haza oltalmára. Benedek Sándor az 1848. szeptember 12-i szentkatolnai toborzó népgyűlésen léphetett be az alakítandó könnyűlovasezred, az úgynevezett Kossuth-lovagok (későbbi 15. Mátyás-huszárezred) soraiba. Ezen a népgyűlésen Jakab Elek és Újházi György társaságában Gál Sándor és Berzenczey László kormánybiztos is jelen volt. Ekkor hangzottak el Székely Gergely elhíresült szavai: „Mutassuk meg mi, kik a nemesi jogok és kiváltságok élvezetében születünk, s ezen jogokat minden honfitestvéreinkkel készségesen osztottuk meg, hogy hazafias érzelemben és áldozatkészségben nemesek maradtunk. Mutassák meg azok is, kik csak eddig a terheket hordozták (...), most egyenjogú testvéreink, hogy a nyert jogok nem méltatlanokra pazaroltattak el”.⁴⁴ Berzenczey László és Gál Sándor buzdító beszédére és felhívására, ott a helyszínen több mint háromszázan, elsősorban a „műveltebb ifjúságunk virága” csapott fel Kossuth-huszárnak.⁴⁵

²³ Uo., nr. 599, fol. 24^v, 47^r.

²⁴ Uo., nr. 600, fol. 38^r, 87^v.

²⁵ Uo., nr. 600, fol. 48^r [1899-ben még élt. (SZNMK, Gyj. tgy.)].

²⁶ Uo., nr. 600, fol. 52^v [1899-ben még élt. (SZNMK, Gyj. tgy.)].

²⁷ A családra vonatkozóan lásd még PÁLMAJ József 1900, 31.

²⁸ SÁL, Fond 105, nr. 599, pag. 108.

²⁹ SZNMK, Gyj. tgy.

³⁰ SÁL, Fond 8, nr. 601, fol. 62^v–63^r; SZNMK, Gyj. tgy.; PÁLMAJ József 1999, 31.

³¹ SZNMK, Gyj. tgy.

³² SÁL, Fond 105, nr. 599, fol. 29^r.

³³ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 253.

³⁴ Az utóbbi letrajzát és a családjára vonatkozó adatokat lásd DEMETER Lajos 2009, 117–118.

³⁵ Életrajzát lásd KISGYÖRGY Benjámint 1972. Munkásságára vonatkozóan lásd KÓNYA Ádám 2000, 26–27.

³⁶ SÁL, Fond 8, nr. 132, fol. 19^v–20^r.

³⁷ Uo., nr. 599, fol. 26^v.

³⁸ SÁL, Fond 61, leg. II, fol. 89, 92.

³⁹ Uo., fol. 124, 175.

⁴⁰ SÁL, Fond 61, leg. III, fol. 1–9, 203.

⁴¹ Uo., fol. 108.

⁴² Uo., fol. 231.

⁴³ JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 251.

⁴⁴ SZÉKELY Gergely 1893, 18.

⁴⁵ EGYED Ákos 2008, 79; SZÉKELY Gergely 1893, 17–18; *Kolozsvári Híradó*, 80. sz., 1848. október 1.; KUSZKÓ István 1896, 30–31.

Az alig tizenhét éves diák az úgynevezett „árkososi osztályba” került. Parancsnokuk, báró Szentkereszty Zsigmond, aki 1833-tól folyamatosan szolgálva, 1848 januárjától a 11. (Székely) huszárezredben volt alszázados⁴⁶, újoncait lakhelyére, Árkosra vitte, és ott képezte ki. Erről kilyéni Székely Gergely is megemlékezett *Hetvenhárom év itthon* című könyvében: „A mi osztályunkat – két század – Szentkereszty Zsigmond báró, székely huszárkapitány parancsnoksága alatt Árkosra szállásolták el. Az egyik századnál csak én, a másikonál Keresztes (azelőtt könnyűlovás cadette)⁴⁷ voltunk tisztek. Kezdetben a szervezéssel és a felszereléssel foglalkoztunk. Osztályparancsnok kapitányunk szigorú volt katonai tudományunk s gyakorlatainkban. A lovaglóiskolában értelmesen megmagyarázta hogyan kell a lovakat felszerelni, hogyan kell ülni a lovon és azt vezetni. Eközben mellénk állva, hosszú ostorával hajszolta a lovakat úgy, hogy a tiszt és altiszt urak egymásra hullottak le a lóról”⁴⁸.

Az 1848. szeptember 24-én írt levele ezekről a gyakorlatozásokról is beszámol. Ebből a leveléből tudjuk, hogy Árkoson összesen 154-en állomásoztak, kik közül szeptember vége felé csupán hatvan huszárnak volt lova, és mintegy ötvennek párpisztolya, egyenes kardja, valamint mintegy 50 huszárnak volt készülöben az egyenruhája. Arról is értesítette apját, az a hír járja közöttük, *hogy az egészséget gyorsan felkészítik, s viszik a Barnucz 40 ezerből álló táborára*, melyet ők, az ifjú huszárok *egy szívvel-lélekkel mindnyáján* óhajtanak.⁴⁹

Nyomban azonban nem mentek a románokra, előbb október 16–17-én részt vettek a Berzenczey által meghirdetett agyagfalvi Székely Nemzetgyűlésen. Levélírónk, hogy jelen volt-e az agyagfalvi réten, és részt vett-e vagy sem legalább a székely tábor első ütközeteiben, nem lehet tudni. 1848-ból fennmaradt utolsó levelét november 4-ről, Árkosról címezte. Ebben szüleitől téli ruházatra kért pénzt.⁵⁰ Az is lehet, hogy ott volt a Székely Nemzetgyűlésen, de ruházat, esetleg fegyver hiányában, avagy éppen a magyarsárossi vesztes csata után a leváltott volt háromszéki dandárvezér, Donáth György cs. kir. alezredes oldalán Marosvásárhelyre és onnan Háromszékre, állomáshelyére, Árkosra jött. Ha a Székelyföld védelmében nem is vett részt, több mint valószínű, hogy osztályával részt vállalt Háromszék önvédelmi harcából.

1849-ből Benedek Sándornak négy levele maradt fenn. Az első Nagyszebenből írta, április 24-én. Feltehetően ott volt Nagyszeben március 12-i bevételénél, és attól fogva ott szolgált a határ, első sorban a Vöröstoronyi-szoros őrzésénél, ahol az oroszok helyett, mint írta, *törökök jöttek forpostra*. Ebben a levelében adta hírül szüleinek, hogy Pest a magyarok kezén van (Budát is említi, hogy bevették a magyarok, de ez a hír nem volt igaz, Buda várát a honvédsereg egy hónap múlva, május 21-én vette be).

Ebben a levélben került szóba apja révén az is, hogy a Mátyás-huszárok között szolgáló fia keresse fel a baróti születésű Beke József alezredest, és kérje, *vegye pártfogása alá*, vagyis járjon közbe, hogy földijét, a közvitéztként szolgáló Sándort altiszti rangra emeljék. Az ötlet számára jónak tűnt, mint írta, *itt előhaladni bajos*, [mert] *amennyi csak ügyesecke ember van, Kossuth-huszárr akar lenni*.⁵¹

Apja levél útján vagy személyesen felvehette a kapcsolatot az akkor már ezredesi rendfokozatú Beke Józseffel, az erdélyi hadsereg tábori térparancsnokával⁵², aki közbeléphetett az érdekében. A következő, 1849. június 1-jén kelt nagyszebeni levelében Benedek Sándor ugyanis arról tudósította apját, hogy áthelyezték a 79. zászlóalj második századába, melynek parancsnoka Lukács Károly őrnagy. *Egy kissé különösön találom magamot* – írta –, *de itt több a kilátás, jó pártfogóval rövid időn, nagyon elő lehetne haladni*,⁵³ vagyis abban reménykedett, rövidesen altiszt, jobb esetben hadnagy lehet. Ekkor még úgy volt, hogy a Nagyszebenben állomásozó Lukács őrnagy parancsnoksága alatt álló 79. honvédszászlóalj „tartaléka” (egy teljes, hat századból álló zászlóalj)⁵⁴ Gyulafehérvár ostromára indul.⁵⁵

Ugyanebben a levélben arról is tudósította apját, hogy 1849. május 21-én Ferenc József császár és I. Miklós cár Varsóban véglegesen megállapodtak az orosz hadsereg magyar szabadságharc elleni intervenciójában. A hangulat a honvédek között ekkor még kitűnő, magabiztosak, nem félnek az orosz túlerőtől. *A gyáva és alávaló osztrák kormány* – írta – *szövetkezett az oroszokkal és poroszokkal dicőn kivivott szabadságunk letiprására, megtámadni készülnek, de mi nem félünk, minket a szabadság győzedelmes harcossait megtörni az északi szörnyszoldosokból alakított csordái által nem lehet*.⁵⁶

⁴⁶ Életrajzát lásd BONA Gábor 2000, 654.

⁴⁷ Bánkfalvi Keresztes Károly (1826–1849) későbbi századosról van szó, aki 1849. augusztus 6-án Nagyszebennél halt hősi halált. (Lásd BONA Gábor 1988, 309.)

⁴⁸ SZÉKELY Gergely 1893, 18.

⁴⁹ Simion Bărnăuțiu (1808–1864) román prefekt, valamint valójában a harmadik balázsfalvi román nemzetgyűlés teljes hadrakelt tábora. Lásd a Függelékben az 1. sz. levelet.

⁵⁰ Lásd a Függelékben a 2. sz. levelet.

⁵¹ Lásd a Függelékben a 3. sz. levelet.

⁵² BONA Gábor 2000, 234.

⁵³ Lásd a Függelékben a 4. sz. levelet.

⁵⁴ BONA Gábor 2000, 487.

⁵⁵ Lásd a Függelékben a 4. sz. levelet.

⁵⁶ Uo.

Családi vonatkozásban néhány sorban megemlítette, hogy a sógor úréknál a *Néni egy új polgárt hozott a világra, kit a kicsi Mari erősen szeret, s Sándorkának hívú.*⁵⁷

Június 3-i levelében Benedek Sándor röviden arról értesítette apját, hogy zászlóaljuk Gyulafehérvár alá indult. *Az ostrom kemény fog lenni, mert vitéz generálunk nagyon kitartó, de gondolom – írta – győzni fogunk, bé fogjuk venni.*⁵⁸

Az utolsó levél, amely megmaradt a családi iratok között, 1848 júniusa közepéről való. Ebből tudható, hogy a levél írója társaival Gyulafehérvár alatt, az ostromgyúk mellett teljesített őrszolgálatot. *Az idő jelenleg szolgálattal s hamar telik el (...) [az] ágyúknál forpostokot állunk és pedig nem távol [a vártól], hanem helyen-helyen oly közel, hogy nemhogy ágyúval jól lehetne oda [lőni], hanem (...) [a] pukagolyó is (...) elszolgál odáig.* Az ostromlóknak, amint írta apjának, csupán négy bombahányató ágyúja volt, melyekbe hatvan, illetve száznegyven fontos bombagolyók jártak.⁵⁹

Ebben a levélben is felmerült Benedek Sándor előhaladásának a siettetése. Apja elsősorban az ismerős törzstiszteknél, Szebenben élő nagynénje, Benedek Juliánna férje, Bardocz Dániel rektor révén, annak honvédszázadosi rangban harcoló öccsénél, Bardocz Mártonnál próbálkozott. A rektor úrnak kapitány öccséhez írt leveléből megtudta, csupán akkor lehet hadnagy, hogyha Brassóba, vagyhol egy új zászlóalj alakulna.

Benedek Sándortól a szabadságharc idejéről több levél nem maradt meg. Nem tudható, hol tette le a fegyvert, de ismert az, hogy előhaladása a próbálkozások ellenére sem sikerült, sőt a várt őrmesteri kinevezése is elmardt. A Rikánbelöli Honvédegyletnél 1890-ben mint honvéd tizedest tartották nyilván.⁶⁰

A fegyverletétel után visszatért a tanulmányaihoz, és elvégezte a jogot, ügyvéd lett. Gyászjelentője szerint egy időben megyei főszolgabíró, több egylet alapító, rendes vagy tiszteletbeli tagja volt.⁶¹

Felesége, baróti Beke Pepi (Johanna) katonacsatládból származott, apja id. Beke József (1791–1879) cs. kir. főszázados, 1848/49-ben nemzetőr őrnagy, testvérei közül Gyula (1826–1895) honvéd őrnagy, József (1812–1896) honvéd ezredes volt a szabadságharc alatt.⁶² Nővérei közül Juliánna árkosai Barabás József (1822–1896) honvéd századoshoz, Gál Sándor segédtisztjéhez, Veronika Benkő Dénes (1815–1890) honvéd századoshoz, Augusztá Benkő Napóleon (1822–1875) honvéd főhadnagyhoz ment férjhez.⁶³ Itt jegyezzük meg, hogy az utóbbi két honvédtiszt édestestvér volt Benkő Rudolf (1824–1897) honvéd őrnaggyal.

Benedek Sándornak népes családja volt. Tizenkét gyermekük született, hét fiú és négy lány. Albert-Gyula, Árpád-Tibor-Zoltán, Sándor-József, Irma és Margit-Johanna gyermekként vagy fiatalon hunytak el. Vilma-Ilona és Jozefin nem ment férjhez. Irén mint özvegy Vargha Györgyné hunyt el. Dezső-Béla-Viktor (1867–1929) gyógyszerész, György-Gyula (sz. 1876) ügyvéd lett. Zoltán (1870. január 23., Barót – 1930. február 22., Sepsiszentgyörgy) orvosit végzett. A Székely Mikó Kollégium tanára, orvosa, igazgatóválasztmányi tagja, tiszti főorvos és a sepsi egyházmegye tanácsbírája volt.

Benedek Sándor, az egykori Kossuth-husár, majd honvéd tizedes, miklósvárszéki dulló és ügyvéd 1892. február 12-én hunyt el Baróton. Sírja feltehetően a kommunizmus ideje alatt felszámolt temetőben volt.

Függelék

1.
Árkos, 1848. szeptember 24.⁶⁴

Édes Szülőim!

Katona lettem – nem bánom – sok baj van, de mind véghez lehet vinni. Amely nap édesatyám elment, aznap fel is esküdünk a haza oltalmára, az eldöntő győzelemig. Gúnyám még mind nincsen, ezelőtt mintegy héttel osztottak volt ki 100 darab egyenes kardot, ugyanannyi párpisztolyt, de ennek felét beszédtek, s Vásárhelyre vitték. Lovat is kaptunk vagy 60-on, nekem jó jutott, egy kanca, csinos, Ignác úré, a baróti mérsárosé volt.

Ezelőtt mintegy négy nappal jöttünk Árkosra, Székely Ferencnél vagyok beszállásolva. Napjába, délelőtt 7-8 óraker menyünk(!) a rácsújba, ott lovalunk nyereg nélkül mintegy órát, délután tanulunk gyalog, karddal. Eleinte a lovaglástól, nyereg nélkül a két combom erősen fájt, mert keményen kell vele szorítani, hogy le ne essem róla, mert mikor 30 pár ló beáll a rácsújba⁶⁵, s a major úr egy nagy korbáccsal pattogatni kezd, úgy menyünk(!) mint a szél. Most nem fáj annyira, hogy nem is igen érzem. A toborzás, mint gondolom, ott is tudva van, rég megszűnt, 154-en vagyunk. Egészségem ugyan jó van, most hálá Istennek jól vagyunk, hogy mit érünk, nem tudjuk. Éppen ma hallám, hogy 50 legénynek szorgoson készül a gúnya, s mennénk

⁵⁷ A sógor úr nem más, mint apja húgának, Juliannának a férje, Bardocz Dániel, aki 5 éven át Vizaknán, majd Nagyszebenben volt 47 évig rektor és énekvezér. (Vö. 9–11. jegyzet.) A kis Mari a lányuk volt. Sándorka, az újszülött fiuk később királyi járásbíró, négy gyermekes apa lett. Bardocz Dániel testvére, Bardocz Márton (1816–1867) mint honvéd százados tette le a fegyvert.

⁵⁸ Lásd a *Függelékben* az 5. sz. levelet.

⁵⁹ Lásd a *Függelékben* a 6. sz. levelet.

⁶⁰ MIKÁR Zsigmond 1891, 252.

⁶¹ SZNMK, Gyj. tgy.

⁶² BONA Gábor 2000, 233–234.

⁶³ SZNMK, Gyj. tgy.; PÁLMAJ József 1901, 60.

⁶⁴ SÁL, Fond 61, leg. III, fol. 388^{r-v}–389^r.

⁶⁵ Rácsuj = lovaglóliskola.

a vámba – nem tudom, hogy lesz. Azt is mongyák(!), hogy az egészet gyorsan felkészítik s viszik a Barnucz 40 ezerből álló táborára – egy szívvel-lélekkel mindnyájan óhajtanók.

Édes szülőim, kedves testvéreimmel tisztelve, csókolva, maradok

Édes szülőimnek

engedelmes fiok

Benedek Sándor.

Árkos, [1]848. sept[embris] 24[-]én.

U. i. Levelemet megírtam, de hogy kitől küldhetem, nem tudom, mert sem a báró önagyságát, sem senkit nem láttam.

2.

Árkos, 1848. november 4.⁶⁶

Édes Szülőim!

Levelemet nagyon sietve írom, s eszköz hiányával. A téli köntös, amit említettem, gondolatom szerint, egy untercig nadrág s első gúnya, valamint flanel rezli kellene, s kérem édes szülőim, [ha] erre méltóztatnak, mentől rövidebb idő alatt pénzt küldeni. – A napidíjából mi, magunk személyünket illeti, csak eléllünk, de a zabot a lónak sokszor kel[li], hogy megvegyük belőle, s emiatt pénzünk szűkön vagyon. M[inde]n jókot kívánva, tisztelve, csókolva min[d]nyájokat maradtam

Édes szüleimnek

Engedelmes fiok

Árkos, 1848. nov[ember] 4.

Benedek Sándor.

3.

Nagyszében, 1849. április 24.⁶⁷

Édes Szülőim!

Amint az édesatyám leveléből értesültem, még egy levelem sem kapták meg; e[z] gondolom, haza fog menni. – Amiket eddigi leveleimbe[n] írtam, ha meg nem kerültek is hírül tudom, megmenték. – Mióta Szebent bevettük, mindig Szeben környékebe, nagyobb-kisebb szolgálatokat teszünk. Most jelenleg is, egy óra múlva indulunk a granitzra forpostra. Az ellenhatalmasság részéről, a muszkák helyett, törökök jöttek forpostra, de gondolom, nem úgy jöttek mint ellenség. Magyarországon a dolgok nagyon jól állanak, ma érkez[ett tudós]ítás szerint Pest-Buda újból mag[yar] kézen van, az ellenség csapatjai mindenütt verve, elcsüggedve vagynak. Amint édesatyám leveléből olvastam, hogy helyin lenne Beke ezredes úrnál kérni, hogy vegyen pártfogása alá, ezt én is felette jovamra érzem, mert hozzánk most is a legderekabb fiak jönnek, s előhaladni nem lehet, – de nem tudom hol és merre keressem Beke ezredes urat. – Egészségem jó van, pénzem elég, terhünk nem felette sok, csak előhaladni bajos, amennyi csak ügyesecke ember van, Kossuth-husár akar lenni.

Örvendek, ha levelem édes szülőim, et is egészségbe találja, tisztelve, csókolom min[d]nyájokat. Szorgalmat, jó magaviseletet ajánlom testvéreimnek; ismét és újból tisztelve, csókolva maradtam,

Édes szülőimnek

engedelmes fiok

Benedek Sándor.

[Nagy]szében, 1849. apr[ilis] 24.

⁶⁶ SÁL, Fond 61, leg. III, fol. 391^{r-v}.

⁶⁷ Uo., fol. 394^{r-v}; Címzett: Az olasztelevi ev[an]g[élikus] ref[ormátus] eccl[ézsia] lelkésze, t[isz]t[ele]t[es] Benedek József úr édesatyámnak fiú alázatos tisztelettel Olaszteleken.

⁶⁸ Uo., fol. 402^{r-v}; Címzett: Az olasztelevi evan[gelikus] ref[ormátus] eccl[ézsia] lelkésze, t[isz]t[ele]t[es] Benedek József úr édesatyámnak fiú alázatos tisztelettel, Olaszteleken.

4.

Nagyszében, 1849. június 1.⁶⁸

Édes szülőim!

Át vagyok írva a gyalogokhoz, a 79. zászlóaljba, a második századba, Lukács őrnagy úr alatt. Egy kissé különösen találok magamot, de itt több a kilátás, jó pártfogóval rövid időn, nagyon elő lehetne haladni. Még mindeddig [Nagy]szébenbe vagyok, [Gyula]fejérvárat rövid időn [belül meg] fogják ostromolni. Azt, hogy a budai vár és Déva bé vagyon véve, gondolom, nincs méte(!) említsem. Magyarhon dolgai jelenleg nagyon jól állanak, seregeink minden felé győzedelmesek, de kétes a jövő. A gyáva és alávaló osztrák kormány szövetkezett az oroszokkal és porossal dicsón kivivutt(!) szabadságunk letiptására, megtámadni készülnek, de mi nem félünk, minket a szabadság győzedelmes harcokat megtörni az északi szörnyszoldosokból alakított csordái [nem tudnak].

Örvendek, ha édes szülőim egészségesekek, testvéreimmel és rokonaimmal együtt, nékem egészségem jó vagyon, s a sógor úrék is mind egészségesekek. Néni egy új polgárt hozott a világra, kit a kicsi Mari erősen szeret, s Sándorkának hívú(!). Mindeketten tisztelik édes szülőim.

Ezek után tisztelve s csókolva minnyájokat(!), maradtam

Édes szülőimnek

Szerető fiok

Benedek Sándor.

N[agy]szében, [1]849. június 1[-]jén.

5.

Nagyszében, 1849. június 3.⁶⁹

Édes Szülőim!

A zászlóaljunk mozdul ki táborozni, megyünk [Gyula]fejérvár alá, az ostrom kemény fog lenni, mert vitéz generálunk nagyon kitarató, de gondolom, győzni fogunk, bé fogjuk venni.

Semmi különös újságot nem tudok írni mostanába, ha édes szülőim levelet írnak, csak utalják Bardocz sógor úrékhoz. Egészségem mindeddig nagyon jó van, örvendek, ha minnyájokat(!) egés[z]ségbe találja levelem.

Tisztelve, csókolva minnyájokat(!) maradok

Édes szülőimnek

engedelmes fia

Benedek Sándor.

N[agy]szében, [1]849. jún[ius] 3.

6.

Nagyvárad, 1849. június közepe⁷⁰

Édes Szülőim!

Bardocz rector úrnak kapitány öccséhez írt leveléből olvastam, hogy édesatyám, miután a gyalogsághoz átjöttem, előhaladásomat siettetni kész azáltal, hogy ösmerős és pártfogó törzstiszt úraknál pártfogásomat kérje. Erre nézve mi a kapitány úrral most annyit látunk szükségesnek, hogyha Brassóba, vagyhol egy új zászlóalj alakukna, ot[t] számomra tisztí állást kérne; altisztí állomásra nem mennék el, mert itt is rövid időn [belül] őrmester leszek, a kapitány úr azt mondotta, hogyha a vár bévétele alkalmával [Gyula]fejérvár kemény sáncaiba nem leljük temetkező helyünket, tiszt lehetek.

⁶⁹ Uo., fol. 404^r. Címzett: Az olasztelevi evan[gelikus] ref[ormátus] eccl[ézsia] lelkésze t[isz]t[ele]t[es] Benedek József úr édesatyámnak fiú alázatos tisztelettel, Olaszteleken.

⁷⁰ Uo., 400^{r-v}; Címzett: Az olasztelevi Ev[an]g[élikus] refor[mátus] eccl[ézsia] lelkésze t[isz]t[ele]t[es] Benedek József úr édesatyámnak fiú alázatos tisztelettel, Olaszteleken.

Az idő jelenleg szolgálattal s hamar telik el szembe a várfo-
kon álló örök[k]el, s ágyúknál forpostokat állunk és pedig nem
távol, hanem helyen-helyen oly közel, hogy nemhogy ágyúval
jól lehetne oda, hanem egyes pukagolyó is sülné, elszolgál odáig.
Még eddig csak négy bombahányatónk van, 60 és száznegyven
fontos bombagolyók járnak beléje.

Egészségem jó van, örvendek, ha édes szülőimet is egészség-
be találja levelem. Tisztelem, csókolom édes szülőimet, testvé-

reimet, nagyanyámasszonyt, tisztelem minden rokonokat s jó
ösmerősöket, melyek után maradok

Édes szülőimnek
szerető fajok
Benedek Sándor.
N[agy]váradja
[1]849. június.

Demeter Lajos – Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy, Gábor Áron tér 14., RO-520008; demlajos@freemail.hu

Levéltári források

Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy (SÁL)

– Fond 61: *A Benedek család gyűjteménye*

II. csomó, 1831–1840

III. csomó, 1841–1850

– Fond 105: *Egyházi anyakönyvek*

Nr. 599, *Az olaszteleki református egyház anyakönyve (1843-ig).*

Nr. 600, *Az olaszteleki református egyház anyakönyve (1844–1868).*

Székely Nemzeti Múzeum Könyvtára (SzNMMK)

– *Gyászjelentők, törzsgyűjtemény* (Gyj. tgy.)

Irodalom

BENKŐ József

2004 *Filius posthumus vagyis atya halála után született gyermek...* (Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek, 14; sajtó alá rend., bev. és jegyz. Csáki Árpád és Demeter László), Kolozsvár.

BONA Gábor

1988 *Kossuth Lajos kapitányai*, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest.

2000 *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*, Heraldika Kiadó, Budapest.

DEMETER Lajos

2009 *Akikre emlékezni kötelesség*, in: *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150 éves jubileumára*, Charta, Sepsiszentgyörgy.

EGYED Ákos

2008 *Háromszék 1848/49. forradalom, szabadságharc*, Charta, Sepsiszentgyörgy.

JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István

1979 *Nagyenyedi diákok 1662–1848*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

KISGYÖRGY Benjámin

1972 Péter Mózes (1870–1930), *Gyökerek* VI/1-2, 139.

KÓNYA Ádám

2000 *A Mikóból indultak...*, Medium Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

KUSZKÓ István

1896 *Adalékok Háromszék 1848–1849. önvédelmi harcza történetéhez*, Kolozsvár.

MIKÁR Zsigmond

1891 *Honvédnévkönyv, az 1848–49-diki honvédségnek 1890-ben még életben volt tagjairól*, Budapest.

PÁLMAJ József

1901 *Háromszék vármegye nemes családjai*, Sepsiszentgyörgy.

1900 *Udvarhely vármegye nemes családjai*, Székelyudvarhely.

SZABÓ Miklós – SZÖGI László

1998 *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

SZÉKELY Gergely

1893 *Hetvenhárom év itthonn. Korrajz és politikai elmélkedések*, Brassó.

Scrisorile lui Sándor Benedek către părinții săi, din 1848-1849

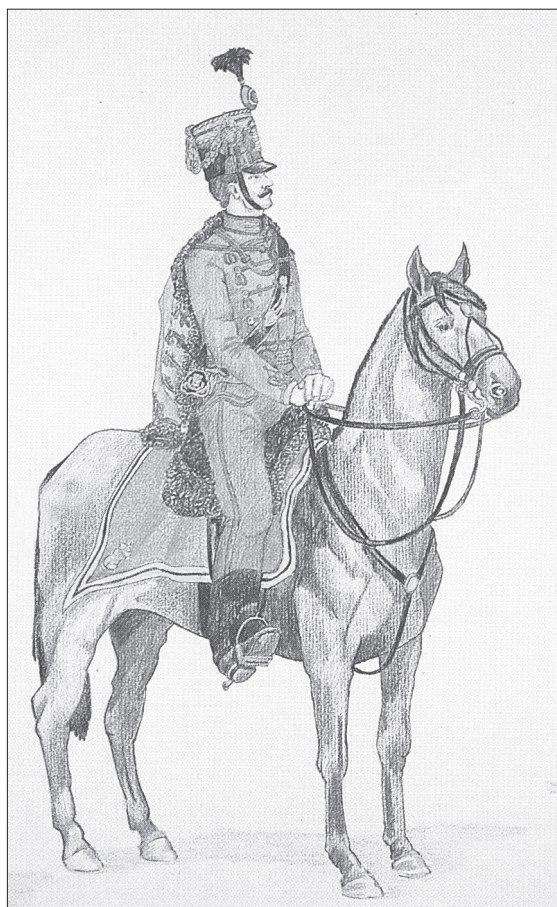
(Rezumat)

Sándor Benedek, tânăr pașoptist de 18 ani, dintr-o familie de preoți reformați din satul transilvănean Olasztelek (Tălișoara), se înrolează voluntar la „cavalerii Kossuth”, o unitate militată neregulară de călăreți, care vor lupta ulterior în războiul de independență ungar sub numele de regimentul de husari „Mátyás”. După prezentarea familiei și persoanei liceanului devenit militar în 1848, iar ulterior, la vârsta adultă jurist și prim-pretor în comitatul Háromszék, sunt publicate scrisorile lui către familie, din perioada septembrie 1848 – iunie 1849, cu date privind instrucția și echipamentul militar al „cavalerilor Kossuth” la Árkos (Arcuș), paza de frontieră de la Vöröstorony (Turnu Roșu), asediul cetății Gyulafehérvár (Karlsburg/Alba Iulia), posibilitățile de avansare în rang și circularea veștilor reale și mai puțin reale în rândul militarilor aflați în afara luptei.

Letters of Sándor Benedek to his Parents in 1848–1849

(Abstract)

Sándor Benedek, an 18 years old young revolutionary of 1848, descending from a Calvinist priest family from the Transylvanian village Olasztelek (Tălișoara), enrolls into the „Kossuth cavalry”, a non-regular military unit of horsemen that later fights in the Hungarian independence war under the name of “Mathias Hussar Regiment”. After presenting his family and personality of this young high-school student becoming a soldier in 1848, who later as an adult would become a lawyer and sheriff of the Háromszék county, the author publishes his letters to his family from the period between 1848 – June 1849 containing precious data regarding the military training and equipment of the “Kossuth cavaliers” at Árkos (Arcuș), the defense of the frontier at Vöröstorony (Turnu Roșu), the siege of Gyulafehérvár/Karlsburg fort (Alba Iulia), the possibilities of advancing in the military hierarchy and the circulation of real or less real news among the soldiers far off the battlefield.

1. ábra
Mátyás-huszár